

Борисенко Л.Л. Модернізація освітньої галузі та спеціальна освіта в Україні / Борисенко Л.Л. / Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного навчального закладу : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Лисичанськ 14 грудня 2016 року). – Лисичанськ : ВП «ЛПК ЛНУ» – Лисичанськ : ФОП Пронькіна К.В. – 2016. – С.23-26.

Анотація. У статті розкрито реформування та модернізацію освітньої галузі та спеціальної освіти в Україні, зокрема інклюзивної. Визначено статистику навчання дітей з особливостями розвитку в спеціальних та масових школах.

Ключові слова: модернізація, інклюзія, інтегрування.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ТА СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ

Українське державотворення на сучасному етапі характеризується глобальним реформуванням усіх сфер соціального життя. Ринкова економіка і демократична система соціального політичного облаштування висувають нові вимоги до системи освіти, в тому числі і до освіти спеціальної. Економічне реформування зумовлює визначення нових стратегічних цілей, зокрема забезпечення рівних можливостей для одержання освіти і подальшої активної участі всіх громадян у житті суспільства. Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір України, як один з напрямів гуманізації всієї системи освіти, відповідає пріоритетам державної політики, що окреслені в «Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті» і, полягають у: «особистісній орієнтації освіти; створенні рівних можливостей для дітей та молоді у здобутті якісної освіти; забезпеченні варіативності здобуття базової або повної загальної середньої освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей» тощо.

В Україні, за даними офіційної статистики, за загальної чисельності постійного населення 45 млн. 598 тис. кількість інвалідів станом на 1 січня 2011 року досягла 2 709 982 осіб, у тому числі дітей-інвалідів – 165 121. Отже, чисельність дітей з інвалідністю досягає 6,1% від загальної чисельності інвалідів. В Україні щороку понад 18 тисяч дітей стають інвалідами.

Тривалий час основним інститутом виховання дітей з обмеженими можливостями вважалися спеціальні школи, які мали і мають певні недоліки, головними серед яких є проблеми здобуття подальшої освіти та адаптації у соціумі здорових людей.

На усунення цих недоліків спрямована інклюзивна форма освіти, що запроваджена та успішно функціонує в багатьох країнах світу.

Серед країн із найбільш досконалим і розвиненим законодавством у галузі інклюзивної освіти найчастіше називають Канаду, Кіпр, Данію, ПАР, Іспанію, Бельгію, Швецію, Велику Британію, США. Наприклад, в Італії законодавство підтримує інклюзивну освіту з 1971 року. До того ж акцент зроблено не на навчання, а на соціалізації. В результаті діти з обмеженими можливостями здоров'я стають повноцінними членами суспільства. У Фламандській частині Бельгії давно діє добре розвинена система спеціальних шкіл, фахівці з яких супроводжують дітей з особливими потребами під час інтеграційних процесів у загальноосвітніх школах. У цих і багатьох інших країнах інклюзивна освіта існує вже 30-40 років.

Таблиця

Навчання дітей з особливостями розвитку в спеціальних та масових школах (у%)

Країна	Діти зі значними порушеннями зору	Діти зі значними порушеннями слуху	Діти зі значними порушеннями опорно-рухового апарату

	Спец. школи	Інтегр. навчання	Спец. школи	Інтегр. навчання	Спец. школи	Інтегр. навчання
Фінляндія	10	90	76	24	79	21
Бельгія	66	34	75	25	87	13
Франція	81	19	63	37	78	22
Ірландія	30	70	32	68	68	32
Іспанія	47	53	63	37	65	35
Швеція	0	100	45	55	20	80

У нашій країні інтеграційні процеси розпочалися з 90-х років минулого століття. У 2001 році Міністерство освіти і науки України, Інститут спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України та Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» започаткували науково-педагогічний експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах», основною метою якого є розробка й реалізація механізму інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади, ранньої інтеграції цих дітей в соціальне середовище з урахуванням їхніх типологічних та індивідуальних особливостей.

Значний внесок у справу пропаганди інклюзивної освіти зроблено українсько-канадським проектом «Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в Україні», який здійснювався за підтримки Канадської агенції з міжнародного розвитку.

Головним досягненням проекту стало саме донесення до громадськості переваг інклюзивного навчання. Вони такі: для дітей з особливими освітніми потребами – інклюзивне навчання не розділяє дітей з інвалідністю та їхніх здорових однолітків; завдяки цілеспрямованому повноцінному спілкуванню поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток дітей; діти мають можливості для налагодження дружніх стосунків зі здоровими ровесниками й участі у громадському житті; для інших дітей – вони вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських особливостей; налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них; співпрацювати; поводитися нестандартно, бути кмітливими, а також співчувати іншим; для педагогів та фахівців – учителі інклюзивних класів краще розуміють індивідуальні особливості учнів; учителі опановують різноманітні педагогічні методики, що дає їм змогу ефективно сприяти розвитку дітей з урахуванням їхньої індивідуальності; спеціалісти (медики, педагоги спеціального профілю, інші фахівці) починають сприймати дітей більш цілісно, а також вчаться дивитися на життєві ситуації очима дітей.

Нині активно розробляють науково-методичне забезпечення сфери інклюзивної освіти. У 13 вищих навчальних закладах країни запроваджено курс корекційної освіти; у Львові й Полтаві створено модельні центри з упровадження інклюзивної освіти.

Інститут спеціальної педагогіки, який є науковою установою Національної академії педагогічних наук України, досліджує проблеми освіти дітей з особливими потребами, обґрунтовує стратегічні напрями розвитку спеціальної психології та педагогіки, розробляє науково-теоретичну базу розвитку і впровадження інклюзивної освіти. Зокрема, Міністерством освіти і науки України затверджено навчально-методичні посібники для педагогів і батьків: «Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами», «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання», путівник для педагогів «Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка».

У системі Інститутів післядипломної педагогічної освіти запроваджено навчальні програми: «Вступ до інклюзивної освіти» (автори А. Колупаєва, С. Єфименко), «Диференційоване викладання в інклюзивному класі» (автори О. Таранченко, Ю. Найда, за заг. ред. А. Колупаєвої), а також навчальну програму й навчально-методичний посібник А. Колупаєвої, Е. Данілавічюте та С. Литовченко «Професійне співробітництво в

інклюзивному навчальному закладі»; навчальну програму та навчально-методичний посібник для педагогічних університетів «Основи інклюзивної освіти» (за заг. ред. А. Колупаєвої).

Проте, незважаючи на позитивні результати роботи із запровадження інклюзивної освіти й певні успіхи на цьому шляху, є чимало перешкод для її успішного розвитку.

Однією з основних проблем у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами є відсутність послідовності в наданні освітніх та реабілітаційних послуг на всіх рівнях навчально-виховного процесу з обов'язковою психолого-педагогічною, медичною та фізичною реабілітацією. Сьогодні відсутня і класифікація психофізичних порушень, що визначала б, з якими порушеннями діти можуть приходити до загальноосвітнього навчального закладу.

Окрім об'єктивних чинників, інтегрування дітей-інвалідів у суспільство ускладнює невідповідність суспільства до їх сприйняття. Спостерігаються непоодинокі випадки, коли дітям з інвалідністю відмовляють у прийнятті до навчального закладу через упереджене ставлення до них керівників навчальних закладів. З другого боку, до дітей з особливими освітніми потребами часто виявляють надмірну турботливість, що відповідно до європейських стандартів не є рівністю умов. Водночас залишається низьким рівень поінформованості суспільства про інклюзивну систему освіти.

Отже, можна сказати, що питання державної політики у сфері запровадження інклюзивної форми навчання та її сучасного стану, можна стверджувати, що останніми роками в цьому напрямі досягнуто певних успіхів.

Водночас необхідно здійснити рішучі кроки для усунення перешкод в успішному розвитку інклюзивної освіти. Треба продовжувати законодавче оформлення цієї системи навчання не лише в загальноосвітніх навчальних закладах, а й в закладах дошкільної, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти; формування моделі відомчої взаємодії, де кожний нормативний акт спільно готуватимуть представники всіх відповідальних відомств; приділяти особливу увагу додатковій освітянській підготовці вчителів та вихователів, які працюють з дітьми з інвалідністю.

Література:

1. Бородулина С.Ю. Коррекционная педагогика: психолого- педагогическая коррекция опоганений в развитии и поведением школьников / Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов-на-Дону: «Феникс», –2004. – 352 с.
2. Колупаева А.А. Инклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. – К.: «Самміт-Книга», – 2009. – 272 с.
3. Засенко В., Софій Н. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник до Всеукраїнської науково-практичної конференції в рамках реалізації проекту «Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами» за підтримки програми ІВРР – ТАСІЗ Європейської Комісії, – 2007.